

'אוכל בבית אחר, ואם אין לו בית אחר אוכל בבית חבירו'. לשון זה תמוה קצת דהיינו בית חברו היינו בית אחר. ונראה מזה לכאורה שיש ענין לישיב בדד ולידום כי נטל עליו. ורק מפני הצורך התירו בית חברו. ועיין (מהרע"כ שיח').

עוד יש לפרש 'בית אחר' – שלו. ואפילו אין לו בית אחר משלו, הטריחוהו חכמים לילך לבית חברו כדי שלא יאכל בפני המת' (מהרי"ד ויזר שיח').

'ואינו מיסב ואוכל'. רש"י פרש כדרך המסובים בחשיבות. ויש מפרשים שאסור לקבוע סעודה, שמא ישכח מצרכי מתו, אלא אוכל אכילת עראי בלבד (ראשונים).

'ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין' – הטעם שאסור באלו לפני הקבורה הוא כדי שלא ימשך אחר תענוגיו ויתרשל בטיפול בכל צרכי המת. ומטעם זה לא אסרו עליו נעילת הסנדל, שאם ילך יחף לא יוכל ללכת הנה והנה ולהשתדל בקבורתו (תלמיד רבנו יונה ועוד).

ומבואר ברשב"א נפקותא בטעם זה; כאשר יש מי שחייב להתעסק עם המת, כגון מי שמתה לו אחות נשואה, שבעלה חייב בקבורתה – אינו אסור בבשר ויין, שהרי אין חשש שלא יתעסקו במת, ואולם שאר דיני אנינות נוהגים בו, משום כבודו של מת.

ויש להעיר שכאן נקט הרשב"א להלכה את הטעם שבירושלמי 'משום כבודו של מת' (וכן נקט הריטב"א ועוד. וכן הכרעת הפוסקים). ואילו בתשובה (ח"ג ש) משמע שנקט הרשב"א לפטור ממצוות משום עיכוב בצרכי המת, ולא משום כבודו (וכן נקט הראב"ה (נח) בישוב המנהג, ע"ש).

דף יח

'תשמיש המטה איכא בינייהו'. הרי"ף מפרש שלפי תנא קמא תשמיש אסור משום קלות ראש. וגם לרשב"ג אין מותר אלא לקיים מצות עונה, ותו לא (וכן כתב הרא"ה). ופסק הרי"ף כתנא קמא, שאסור. וכן פסק בה"ג [ואין אומרים כאן 'הלכה כדברי המיקל באבל' – שהרי עדיין לא חלה עליו אבילות. רא"ש].

ואילו רבנו יונה פסק כרשב"ג, שכן פסקו בירושלמי, והלכה כדברי המיקל באבל. וכן חכך הראב"ה (נח. עפ"י הסוגיא בכתובות) להתיר, ואף בחול (וכן כתב הר"ז שלרשב"ג מותר אף בחול). וסיים: 'המחמיר יברכהו יוצרנו'.

ור"י בן מגאש פרש שלתנא קמא רשות ולרשב"ג חובה (מובא בתר"י).

הרשב"א כתב: ממה שאמרו בתלמודנו לענין אבלות בשבת: 'דברים שבצנעה נוהג' (מו"ק כד.) – משמע שנקטו הלכה כתנא קמא, ודלא כירושלמי.

ואעפ"י שכאן הנידון בדין אנינות ולא באבלות – נראה שסבר הרשב"א שגם באונן שייך דין אבלות. וכבר נחלקו ראשונים בדבר (וע' ביו"ד ש"מ, ה"ע ורמ"א). ועכ"פ בשבת שאין נוהגים בה דיני אנינות, ואין המת מוטל עליו כעת להתעסק בו, חלים עליו כעת דיני אבל. ולפי זה לכאורה שייך כאן הכלל 'הלכה כדברי המיקל באבל', שהרי מחלוקתם בדיני אבלות, ודלא כהרא"ש. וכן משמע בפירושו ר"י מלוניל.

ואולם הנמוקי-יוסף כתב שאין להשוות דין אבלות בשבת לדין אונן, שאיסורו משום הסח הדעת מן המת. וע"ע בשו"ת שבת הלוי ח"ו קפט ובמובא ביוסף דעת כתובות ד:

'אמר רב פפא: תרגמא אמחזיר פניו ואוכל'. משמע לכאורה שלדעת רב פפא אין האונן פטור מכל המצוות אלא בפני המת בלבד. כן נקט החזון-איש (ט, ב). וכתב שצריך לומר שלדעת רב פפא אין הטירדה פוטרנו כדן העוסק במצוה, כיון שלא יתעכב בקבורת המת בשביל המצוה, ומכל מקום בבית המת לא יעסוק במצוה שנראה כמסיח דעתו מקבורתו. וצריך עיון שנחשב הדבר פגם בכבוד המת לפוטרו ממצוה דאורייתא.

ואנשים אחרים, וכן בשבת שאין בה דיני אנינות – עוסקים בכל המצוות אף בבית המת. אך לא בתוך ד' אמותיו. ומוכח לפי זה שאין אומרים 'כוליה בית כד' אמות' לענין זה. עד כאן מדברי החזון-איש. [וזה כדעת המגן-גבורים, ודלא כדעת הט"ז (מובא במשנ"ב מה סק"ב) הב"ח והש"ך (ביו"ד שדמ) שנקטו שכל הבית נחשב כד' אמות. וכבר מפורש הדבר בנמוקי-יוסף כאן. וכן משמע גם בפירוש רבנו יהונתן מלוניל שפרש גבי המתעסקים בהספד בפני המת, נשמטים אחד אחד וקורין – 'לבית אחר', ולא אמר חוץ לד' אמות של מת. ובספר הבתים (ק"ש ו, ט) הביא בזה שתי דעות].

עוד העיר החזון-איש (בסק"ז), מדוע לא יצא לחוץ ויקרא את שמע. וכתב שצריך לומר שגם צאתו החוצה אין זה כבוד המת. וצריך עיון, שלצאת לבית אחר כדי לאכול – מותר לכתחילה, ואילו לצאת לקיים מצוה לא.

ולוא דבריו היה נראה שרב פפא לא נתכוין לקבוע הלכה, אלא כל דבריו אמורים לפי דבריו של המקשה לדייק 'מוטל לפניו אין', שיכול לתרץ הברייתא באופן זה (ואכן לפי אוקימתא זו נצטרך לדחוק ככל הנ"ל), אבל לפי האמת גם לרב פפא דין המשנה נאמר בכל אופן, ואין זקוקים לכל הדוחקים הנוכחים. ולפי זה נדחתה הראיה מכאן שכל הבית לא ייחשב כד' אמות.

'לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא'. נראה מסברה שאין איסור אלא בקריאה [ואפילו בעל פה – כמו שכתבו הראשונים] אבל לא בנשיאת הספר גרידא – שאין לועג לרש אלא כשמקיים מצוה, כגון תפילין בראשו, או ציצית בבגדו, או שהוא קורא בתורה או מתפלל (כגרסת הרי"ף). ולכן אמרו 'וקורא' – משמע דבלאו הכי מותר. ועוד הלא מובא בפוסקים שגונזים ספר תורה שבלה ליד קבר תלמיד חכם. אלא שמדברי קדמונים לכאורה אין נראה כן; זו לשון ר"י מגאש בתשובה (מז): 'נמצא האוחז תפילין בפני המת והמתעסק בפניו בד"ת...'. – וצריך לומר ש'אוחז' לאו דוקא אלא לובש. ובתשב"ץ (ג' ח"א) כתב שאסור להניח ספר תורה על גבי קברים משום 'לועג לרש'. הרי מבואר שאף ללא קיום מצוה אסור.

ואולי סבר הרשב"ץ כדעת הראשונים שאסור להטיל ציצית בתכריכי המת, משום לועג לרש, הגם שלבישה כזו אצל חי, שאין בה הנאה ולא דעת ורצון, אין בה מצוה [ואפשר אף לדעת הסובר 'חובת מנא' אין כאן מצוה – שהרי אין הבגד מיועד ללבישת אדם חי לעולם ואין אני קורא בו "אשר תכסה בה"']. אבל לפי הדעה החולקת, שאין בכגון זה משום 'לועג לרש', הוא הדין בספר תורה הנמצא ליד המת.

וגם אפשר שלא אמר התשב"ץ שאסור משום 'לועג לרש' אלא משום שהספר מונח על הקבר, וכגון ציציות על הקבר שמשמע בגמרא שרק משום הגרירה על הקבר נחשב 'לועג לרש', אבל אם מגביה מותר [לדידהו, שהיו לובשים טלית לשם מלבוש ולא לשם מצוה גרידא, כמבואר בראשונים]. ואף כאן, הנשיאה לבדה מותרת. ומכל מקום יש ללמוד לפי דבריו שאסור להניח ספרים על גבי הקבר. הצגתי עיקרי הדברים במכתב להגר"ח קניבסקי שליט"א, וזו לשון תשובתו: יש אומרים שמה שאמרו

וס"ת בזרועו הכונה על המלך שמצוה שישא ס"ת בזרועו.

וכן הסכים עם הסברה הנזכרת, הגר"א נבנצל שליט"א, שמסתבר שאין משום 'לועג לרש' אלא בקיום מצוה ולא בנשיאת ספר גרידא.

וכן נראה לכאורה מפשט לשון הרמב"ם (אבל יד, יג) והשו"ע (יו"ד שסו, ג). מאידך בהל' ספר תורה משמע שאסורה עצם הכניסה לבית הקברות עם הספר (הל' ס"ת י, ובכס"מ; שו"ע יו"ד רפב, ד וכן מפורש בט"ז שם). וכבר העיר על כך בתשובת נוב"י (תנינא או"ח קט), ולמעשה כתב שאין להוציא ספר תורה לבית הקברות [וכבר העירו שמפורש כן בר"ן רפ"ב דתענית שאין להוציא ס"ת בתעניות לבית הקברות]. וצ"ע למעשה בשאר ספרי קדש הנדפסים.

כל הרואה המת ואינו מלוהו עובר משום לעג לרש – חרף עשהו – כאילו מחרף ליוצרו, שמראה כי חנם הוא לגמול חסד לזה שאינו יכול לשלם. והלא אם היה מאמין ביוצר הכל עושהו, אדרבה, זהו עיקר הגמול, שהוא חסד-של-אמת (נמוקי יוסף).

(ע"ב) 'דתבר גזיזי דברדא ונחת וטבל'. רש"י פרש שטבל לקריו כדי לעסוק בתורה. ואף על פי שעדיין לא נתקנה התקנה, שהרי בניהו קדם לעזרא קרוב לחמש מאות שנה, מכל מקום בניהו טבל שלא מן הדין אלא מסברה, שהרי יסוד התקנה נסמך על פרישת הר סיני. ועוד נראה שמצד הדין גם לאחר תקנת עזרא אין חיוב לטבול ביום השלג, ובניהו החמיר על עצמו (עפ"י הגר"נ גולדברג שליט"א). והתוס' (בב"ק פב: ד"ה אתא) כתבו שטבילתו לא היתה לדברי תורה, שהרי עדיין לא נתקנה התקנה, אלא טבל כדי לאכול חולין בטהרה.

'אלו רשעים שבחיייהן קרויין מתים, שנאמר ואתה חלל רשע נשיא ישראל'. אף על פי שצדקיהו צדיק היה (כמו שאמרו בערכין יז), קראוהו כאן 'רשע' על שעבר על שבועתו כנגד נבוכדנצר (מהרש"א. על צדקת צדקיהו ראה בארוכה בספר מגדים חדשים כאן. וע"ע פירוש הרא"ש נדרים סה.).

'מעשה בחסיד אחד...'. המהרש"א כתב שהפירוש הנכון הוא כדברי הריטב"א (ולא נמצא בריטב"א כאן) שמעשה זה היה בחלום, ולא לן ממש בבית הקברות; 'ולפי שהחלומות של ליל ראש השנה יותר אמתיים, שהוא יום הדין, דלכך מתעניין בו כל ימיו מי שרואה חלום בו... זה הביאו גם לחסיד זה שהיה רוצה להשתמש בחלום בוו הלילה של ראש השנה, לידע לשמור עצמו מכל תקלה כאמור בענין, ולא יהיה עני עוד כל כך. ושמעתי דגם בדורות אחרונים היו משתמשים בבעל החלומות על ידי השבעות בשמות... ' (ע"ע מגדים חדשים כאן).

כל מקום שאמרו **'מעשה בחסיד אחד'** – או רבי יהודה בן בבא או רבי יהודה בר' אילעי (ב"ק קג: ועתוס' ר"ה טז. ד"ה בפסח וערו"ל"ג שם) – שהיה עני גדול, והוא ואשתו מתכסים בבגד אחד, (כמו שאמרו בנדרים). ונתן דינר לעני, כידוע שבערב ראש השנה היחידים מתענים ואגרא דתעניתא – צדקתא, והקניטתו אשתו (שאו"י חשבה לקנות בגד נוסף בהוא דינר). וסוף שנתקיים בו 'כל שנה שרשה בתחילתה מיטיבין לה בסופה', כמו שדרשו בראש השנה מרשית (חסר כתיב) השנה ועד אחרית שנה, שיש לה אחרית (מרע"כ שליט"א).

'מחצלת של קנים'. כנראה רצה לומר שמקומה רעוע כאשר ינוד הקנה ברוח, ואם תצא לשוט יתפרק מקומה לגמרי ולא יהיה לה לאן לחזור [ואף כאן סוף המעשה גרם לה שניתקה קשר גם עם חברתה הקרובה לה (במעלה)]. ומכאן יש להבין לכל צדיק לפי מדרגתו וכבוד מקומו ו'עולמו' בגן עדן ובעולם הבא, הוא 'חפשי' יותר

לשוט בעולמות וממילא 'יודע' יותר ו'אכפת' לו יותר ומשפיע יותר על הנעשה בעולמות כנ"ל. ופשוט (מרע"כ).

'אזל בתרה לחצר מות אמר לה זווי היכא... אזל אבתריה לחצר מות אמר להו בעינא אבא...' מכאן ומהמעשה בחסיד אחד דלעיל, הוכיח בספר יראים (השלם שלד-שלה. מובא בהגהות מיימוניות ע"ז יא, ג) שהמשיביע את החולה לשוב אליו לאחר מיתה להגיד לו אשר ישאל – אין זה בכלל 'דורש אל המתים' כיון שאינו דורש לגופו של מת אלא לרוחו, והרוח אינו נקרא מת. ולכן שאלו החכמים את הנפטרים שיודיעום היכן המעות (כן הבין הב"י בדעתו. וכן מובא ברמ"א (יו"ד קעט, יד), וכן נקט הש"ך שם). ויש חולקים וסוברים שאין חילוק בין גופו של מת לרוחו, שהרי אין ממש בגופו בלא רוחו [וטעם ההתר במשביע את החולה – כי משביעו כשהוא חי ולא כשהוא מת]. ומה ששאל שמואל את המת, היה זה בהקיץ ועל ידי שמות, ואין איסור 'דורש אל המתים' אלא בהולך לשם ועושה מעשה כגון שמרעיב עצמו או לובש מלבוש מסוים או מקטיר קטורת מסוימת וישן לבדו, אבל כשאינו עושה מעשה אלא ע"י הזכרת שמות בא המת ומדבר עמו בהקיץ – אפשר שמותר (עפ"י בית יוסף יו"ד קעט). ויש מפרשים גם בדעת בעל היראים שעיקר החילוק הוא בין דורש אל גופו של מת ומדבר ע"י כישוף, כגון בעל אוב [אלא שבעל אוב מעלהו מקברו וזה דורש בו בעודו בקברו], ובין דורש לרוחו של מת שאינו עושה בזה שום מעשה כישוף רק מכין ומזמין עצמו שישמע מה שהרוח מדברת. כן כתב בפירושו תועפות ראם על ספר יראים, ויישב בזה השגת הב"י. ואולם העט"ז (מובא בש"ך סקט"ז) נקט דברי היראים כפי הבנת הב"י לחלק בין גופו של מת לרוחו, וכתב שחילוק זה נכון עפ"י הוזהר וחכמי הקבלה.

'אימא לה לאמא דתשרד לי מסרקאי וגובתאי דכוחלא בהדי פלניתא דאתיא למחר.' מסתמא רומזים דברים אלו לכל מיני חסרונות ופגמים שעשו רושם בקדושת הגוף. ומה שכתב רש"י שלעגמת נפש קאמרה לפי שהיתה ילדה, נראה שרצה לומר דאליבא דאמת אינה יכולה לתקן עצמה עכשו, ד'היום לעשותם' ולא למחר. ויש להוסיף שעל ידי שנתגלגל על ידה עכשו וכות זו להחזיר הפקדון לבעליו, יכלה היא אגב כך להתקטט בזה ולהיטיב הופעתה גם בהוא עלמא (מרע"כ).

'חשיבת בהאי עלמא טובא.' פירוש: בעולם הזה, התחתון (כן מבואר בהמשך, שהוכיחו מכאן שיודעים מה נעשה כאן, מי חשוב בין החיים, כפרש"י. וצ"ב מדברי האג"מ חו"מ ח"א סוס"י א).

'עילאי ותתאי דיין ומיצעי דיתמי... אי גנובי גנבי – מגנבו מדידן, אי אכלה ארעא אכלה מדידן.' מכאן מקור לדברי הרמב"ם (דעות ו, י): 'חייב אדם להזהר ביתומים ואלמנות... ויחוס על ממונם יותר ממוון עצמו'. ואילו בשאר כל אדם כתב (שם ה"ג): 'לחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממוון עצמו' [וכדברי המשנה (בבב"ב, יב) 'הי ממון חברך חביב עליך כשלך'] (עפ"י יד איתן על הרמב"ם שם. וע"ע במובא בגדים חדשים כאן).

'ככתבם וכלשונם'

'ומי ידעי כולי האי...'

זואת לדעת, כי אין מיתת הגוף משנה בעצם את מצבו הפנימי של האדם. הרשע, שבזמן חי

הבלו דבק היה בדמיון, גם כשיפרד מגופו נשאר הוא דבק לדמיונו; אך מכיון שאינו מוצא את סיפוקו, ישתוקק הוא אליו כל עוד יותר וימלא רעבון עצום. עי' במסכת ברכות בפרק מי שמתו שהרוחות התענינו לדעת מאחורי הפרגוד מה נגזר על העולם בעניני הגשמיות; ויותר מזה, שאותה הרוח שהיתה קבורה במחצלת של קנים נתבישה מזה – הרי שהרגשות הכבוד נשארו ממש כבעולם הזה. והר"ר יהונתן ז"ל כתב ב'יערות דבש', שבמחלוקת אם המתים יודעים מהעולם הזה אם לא – אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי אלה שנשארים אחרי מותם במדרגת העולם הזה יודעים ומתענינים בו, משא"כ אלה שהם בעלי מדרגה רוחנית, אינם יודעים מאומה מהעולם הזה כי שוב אינם מתענינים בנעשה בו. ועל פי זה מבאר את המדרש באיכה רבתי, ואחרים הדומים לזה, שהוצרך ירמיהו הנביא לעורר את האבות הקדושים להתפלל על ישראל; כי לפי רום מדרגתם רק התוכן הרוחני מציאות אצלם, ולא תתכן להם ידיעה מעולם זה, ידיעת הדמיון. (מתוך מכתב מאליהו ח"ב עמ' 62)

'ובניהו בן יהודע בן איש חי...'

'כידוע במקום קרי וכתוב יש משמעות לשניהם. כאן: **איש חי הוא איש חיל!** זאת אומרת: איש חי הוא איש המעשה; במה היה ניכר שהוא היה איש חי? בזה שקיבץ וריבץ פעלים לתורה. חיות בלי מעשה היא חיות מדומה. בחיי אמת צריכים להיות תורה, תשובה ומעשים טובים ביחד. מלימוד תורה, מהשגה עילאית, מהערה פנימית חייב להיוולד מעשה. גם זה נכלל בענין 'החיות רצוא ושוב' – מהעלייה בתשובה ובתורה, מהשגות והערות, צריכה לבא הירידה אל עולם המעשה.

ומה יעשה היקר הזה שהשתעשע במחשבות גבוהות ופתאום באה לידו איזו מצוה של חסד? יניח מיד את מחשבתו ויחטוף בשמחה את המצוה שבאה לידו! והאם אין בזה הפסקה של חיות? לא, כי דווקא זוהי חיות אמיתית! ואם תשאל מהי החיות בטורח פשוט עם חולה וכדומה – ראשית: עצם המעשה הטוב הוא 'חיים'. ושנית: אטו שמחת המצות ואהבת החסד אינם חיים? ... אמרו על בניהו בן יהודע, איש חי זה, שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני. והנה בבית ראשון היו שלמה המע"ה וכל הנביאים; בבית שני היו עזרא הסופר, שמעון הצדיק וכל התנאים הגדולים – במה היה בניהו גדול מכולם?

אולי ניתן לומר: כל אחד מגדולי הדורות האלה בנה עצמו במעלה מיוחדת, אלה במלכות, אלה בנבואה ואלה בחכמה ובכחונה. בניהו בן יהודע בנה עצמו במעלת החיות עצמה, להיות איש-חי-איש-חיל, ובוה הגיע לקצה המדרגות. במהלך זה של העבודה לא הניח כמותו לא בבית ראשון ולא בבית שני.

הן, האדם יכול לבנות עצמו בשאיפה יחידה זו, להיות איש חי!

(מתוך עלי שור ח"ב עמ' תרעה. וע"ש בעמ' תכד)

כללים

'אמר רבי יוחנן מאי בינייהו... קתני מיהת...'. יש בין המפרשים האחרונים שמדקדקים לאיזה צורך דקדקו כאן לפרש הסיפא, והלא הקושיא שאנו באים להקשות אינה שייכת לנידון זה. וכן יש מדקדקים

בכמה מקומות בגמרא בדומה לזה, וכמו שכתב השל"ה (תורה שבעל פה כלל ברייתות): 'כשלא היה צורך להביא אלא הרישא ומביא גם הסיפא, דרך ראשי ישיבות ליישב על דרך שאם לא היה מביא הסיפא היינו יכולים לתרץ קושינו...!'

ומכל מקום ידוע שכן דרך הש"ס בכמה מקומות, להביא גם הסיפא אגב גררא (כדברי רש"י במנחות ח: ד"ה בן בתירא), או לפרש הברייתא תחילה הגם שאין בזה צורך לעצם הנידון המדובר, כמו שכתבו ראשונים (ע' תוס' מו"ק ח. ד"ה ולערב; רשב"א וריטב"א חולין ה. תו"י יומא סג.). ואף מצינו 'גררא לגררא' – שמביא הסיפא אגב גררא, ואגב שמביא הסיפא הוא גם דן בפירושה, כמו כאן [כן יש במועד קטן ח. ובתד"ה ולערב] (מגדים חדשים כאן. וע"ע יד דוד זבחים ו:).

דף יט

'אמר רבי יהושע בן לוי: כל המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים נופל בגיהנם... – כלומר אפילו אחר פטירתם, וכל שכן בחייהם.

וגם באדם שאינו תלמיד חכם אסור הדבר, אלא שאין עונשו של המספר חמור כל כך כמו המספר אחר תלמיד חכם (עפ"י נמוקי יוסף ועוד).

וע' או"ח תרו, ג: 'תקנת קדמונינו וחרם שלא להוציא שם רע על המתים'.

– יש מפרשים 'אחר מיטתן' מלשון הטיה – כגון בדבר זה נטה פלוני, שלא עשה כראוי (ראשונים). ומדברי הנמוקי-יוסף נראה שמפרש, שמספר דברים בעלמא לאחר מיטתו, בשעת הלוייתו, ואסור הדבר מפני שמסיח דעתו מהספדו. ולכך נענש אותו אדם שדיבר אחר מיטתו של שמואל – שהקב"ה תובע כבודו של החכם.

'אמר רבי יהושע בן לוי: בכ"ד מקומות בית דין מנדים על כבוד הרב...'. כתוב בדרישה בשם מהרמ"ץ: דמהר"ם כתב דבזמן הזה שהנדויין מקולקלין, אין מנדין כל מי שראוי לנדות, אף בעבירות גדולות, דאפילו בשורת הדין לא החמירו חכמים פן ימנענו מלעשות תשובה, כל שכן שבדורינו שנבלים מביישים את האדם על ככה, ולפעמים אין האדם מושל ברוחו ויבוא לידי דברים הרעים ואפילו שפיכות דמים... (מובא בט"ז יו"ד סוסי' שלד).

'... ואמרו לו: מעשה בכרכמית שפחה משוחררת בירושלים והשקוה שמעיה ואבטליון. ואמר להם: דוגמא השקוה – לפי שהיו גרים כמותה, ורצו להעלות קרנם של גרים ולהראות חשיבותם, שהם כבני ישראל לכל דבר; – ולפי שגינה בזה את שמעיה ואבטליון, לכך נידוהו (עפ"י הערוך).

'חס ושלום שעקביא בן מהללאל נתנדה'. לשון זו, 'חס ושלום', נמצא בדברי רז"ל בהרבה מקומות. [במשנה מופיע פעמיים – בעדיות הו ובידים ג,ה. ובבבלי ובירושלמי ומדרשים עוד כחמשים פעם]. וענינו כמו 'חלילה', 'הס מלהזכיר'. ופירושו המילולי נראה, כאומר רחמים ושלום מאת ה' עלינו מלעשות או מלומר כדבר הזה, כלומר שלא יביאנו לידי מכשול הזה (עפ"י רא"ם וגור אריה, מובא במגדים חדשים כאן).